

Çin Halk Cumhuriyeti'nde Yerel Yönetimler

Gülisareayi TUOHETI⁴

Giriş

Beşbin yıla kadar uzanan bir geçmişe sahip olan (İTKB, 2007: 1) Çin, geçmişte 4 büyük uygarlıktan biri olarak, kâğıt, pusula, matbaa, baruttan ibaret 4 büyük keşfiyle (Wang, 1997: 30), dünya medeniyetine büyük katkı sağlamıştır. Bu bölgede imparator olarak bilinen en büyük siyasi birleşme M.Ö. 221 yılında Qin Hanedanı imparatoru Qin Shi Huang tarafından gerçekleştirilmiştir. Tarih boyunca pek çok birleşme, bölünme ve hanedan çatışmalarına sahne olan Çin'de, yaklaşık 2000 seneden fazla devam eden feodal sistem 1911 yılında sona ermiş ve cumhuriyet rejimine geçmiştir. 1911-1949 dönemi içinde siyasi güç çatışmaları, Mao Ze Dong'un, 1 Ekim 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ilan etmesi ile son bulmuştur. Bu tarihe kadar ülkeyi yöneten Devlet Halk Partisi Başkanı'nın (Guo Min Dang), çatışmada yenilerek Tayvan'a kaçması, günümüze kadar süre gelen Tayvan meselesinin başlangıcını oluşturmuştur (İTKB, 2007: 1 ; Sandıklı & Güllü, 2005: 19).

Çin Halk Cumhuriyeti Rusya ve Kanada'nın ardından 9,6 milyon km² lik yüzölçümüyle dünyanın en büyük yüzölçümüne sahip üçüncü ülkedir (Sezen, 2009: 97). 1949 yılı 542 milyon kişi ile kurulan Çin'in nüfusu, 2015 yılında 1.368 milyara ulaşarak, dünyanın en kalabalık ülkesi olmuştur ([https:// data.stats.gov.cn](https://data.stats.gov.cn)).

Çin'in geleneksel üniter yapısı ve çeşitli milletlere sahip olması, yönetim sistemini yakından etkilemiştir. Günümüzdeki Çin'de merkeze bağlı şehirler, özerk bölgeler, eyaletler ve yüksek özerk hukuka sahip olan bölgeler bulunmaktadır.

1. Çin'in Siyasi Sistemi Üzerinde Genel Bilgiler

Çin'in siyasi parti sistemi, Çin Komünist Partisi (ÇKP) liderliğindeki Çok-Parti İşbirliği ve siyasi müzakere formundan oluşmaktadır. Komünist

⁴ Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi

Parti, siyasal sistem üzerinde tek egemen güçtür ve tüm devlet örgütü, toplumsal kurumlar üzerinde denetime sahiptir. Partinin sahip olduğu ideolojinin halk tarafından desteklenmesi beklenmekte ve bu yönde yaptırımlar bulunmaktadır. Diğer partiler ÇKP'nin liderliğinde devlet işlerine katılmakta ve onu desteklemektedir (Yin, 2010: 167; Uzun, -: 313). ÇKP'nin temsil organları merkezi ve yerel yönetimlerde, kamu sektörleri ve okullarda, araştırma merkezlerinde, silahlı kuvvetler ve diğer organlarda bulunmaktadır (Yin, 2010: 169-172). Dolayısıyla, Çin'de yapılmış olan her türlü reformu, gelişimi ve yürütmeyi ÇKP'nin egemenliğinden ayrı düşünmek mümkün değildir.

Çin Halk Cumhuriyeti devlet başkanı (国家主席) ülkenin başıdır. İşlerinde ve dışişlerinde Çin'i temsil etmektedir. Devlet başkanlığı devlet içinde bağımsız bir birimdir ve devlet organları içinde önemli bir bileşendir. Çin, kolektif liderlik sistemini kabul etmiştir. Devlet başkanı, ulusal halk kongresine bağlıdır ve devletin en yüksek organından doğrudan talimat alır (Sandıklı & Güllü, 2005: 22).

Merkezi Halk Kongresi (MHK), Çin'in en yüksek hukuk organıdır. Kendi kurucu komitesinin üyelerini, başkan ve başkan yardımcısını seçme hakkına sahiptir. Meclis başkan ve başkan yardımcısı devlet meclisi üyelerini, bakanlarını, devlet meclisinin denetçi ve genel sekreterini, merkez ordu komisyonu başkanını ve üyelerini, anayasa halk kongresi başkanını ve halk vekâlet mahkemesi vekillerini seçme yetkisine sahiptir. Aynı zamanda kendi seçtiği tüm yüksek devlet organlarındaki üyeleri değiştirebilme hakkına sahiptir (Sandıklı & Güllü, 2005: 21).

Devlet Konseyi (国务院) devlet yönetimi ve devlet otoritesinin en yüksek organıdır. Devlet Konseyi'nin diğer adı "Merkezi Halk Hükümeti"dir. Anayasaya göre, Devlet Konseyi (Merkezi Halk Hükümeti), MHK'nın yürütme organıdır, ona karşı sorumludur ve onun tarafından denetlenir. Her MHK toplantısında Devlet Konseyi Başkanı'nun hükümet hizmetlerini rapor halinde MHK'ye sunması gerekmektedir (Zhang, 2004: 47).

2. Çin'de Yerel Yönetim

Çin'deki yerel yönetim sistemi, Avrupa ve Türkiye'den oldukça farklı bir yapıya sahiptir. Eski Çin'in yerel yönetimi, ilk önce ilçelerden oluşmuş ve bu esasta gelişmiştir. Bugüne kadar 2600 seneden fazla tarihe sahip olan belde yönetimi, Çin yönetiminde değişmeyen tek yönetim birimidir (Zeng

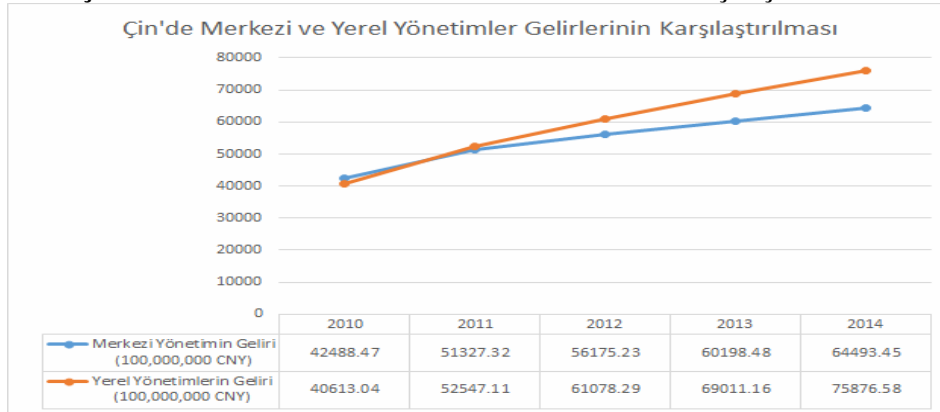
& Luo, 2006: 72). M.Ö. 221 yılında bütün Çin'i birleştiren Çin Shi Huang, Çin'in yerel yönetimini Cün ve beldeden ibaret iki dereceye ayırmıştır. Sonra gelen sülaleler bu temelde iki veya üç derece biçimiyle Çin'in devlet yapısını geliştirmişlerdir. Günümüzde, Çin Anayasasına göre yerel yönetim yapısı eyalet (sheng), vilayet (di qu) ve ilçe (xian) olmak üzere üç kademey ayrılmaktadır (Li & He, 2010: 52). Fakat uygulamada yerel yönetimler eyalet, vilayet, ilçe ve köyden (cun) ibaret dört derece şeklinde çalışmaktadır (Chen, 2007: 52). En alt düzey köy, en üst düzey eyalet olmak üzere alt düzey bir üstündeki düzey tarafından yönetilmektedir. Yönetim piramit olarak düşünülürse, eyalet piramitinin tepesini, köy ise tabanını oluşturmaktadır (Lawrence & Martin, 2013: 9). Üniter devlet yapısına sahip olan Çin'de, aynı zamanda özerk bölgeler ve özel bölgeler bulunmakta ve 'Çin Anayasası', 'Etnik Azınlık Bölgeler Özerk Hukuku', 'Hong Kong Özel Bölge Hukuku', 'Ma Kao Özel Bölge Hukuku' ve diğer yasalar ile desteklenmektedir (Yin, 2010: 7). Dolayısıyla karma bir sistemden söz edilebilir. Çin'de yerel yönetimler temel olarak yasama, yönetim ve yargı yetkilerine sahiptirler (Wu, 2009: 90) ve onun dışında merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki koordinasyonu sağlamak amacıyla kurulan organlar, merkezi veya üst derecedeki hükümete doğrudan bağlı olan organlar, yerel yönetimler tarafından kendi ihtiyacına göre kurulan organlar bulunmaktadır (Wu, 2009: 93). Çin'de yürürlüğe konulan parti ve hükümetin birleşik yönetim sistemine göre, hükümet devletin yönetiminden sorumludur, parti ise bütün hizmetlere kılavuzluk eder, dolayısıyla yerel yönetimler dâhil bütün organlar partinin yönetimi altındadır. Fakat yerel hükümetin birinci lideri parti içinde başkan yardımcısı görevini üstlendiği için, parti ile hükümet bir birinden tam bağımsız değildir (Fan, 2009: 32). Çin'in bu özelliği onun yatay ve dikey hiyerarşik yönetimini şekillendirmiştir. Yani halk hükümeti aynı derecedeki halk kongresine ve merkezi halk hükümetine karşı sorumludur. Yerel yönetimlerdeki organlar yerel halk hükümetine bağlıdır ve aynı zamanda dikey olarak kendi bakanlığı veya kurumu tarafından yönetilmektedir.

Merkezi ve yerel yönetimler arasındaki eşgüdümün ve yerel yönetimin etkinliğinin sağlanması için, merkezi halk kongresine her bir yerel yönetim biriminden vekiller gönderilir ve kongre toplandığı zaman, vekiller bulunduğu eyalet birliğinde toplanıp, kendi problemlerini birlikte inceleyerek, taleplerini kongreye iletir. Aynı zamanda, eyalet ölçeğindeki birimlerin kongre başkanları kongreye davet edilerek, eyaletler arasında iletişim ve görüş birliği oluşturulmaya çalışılır. Merkezi halk hükümeti ise, sürekli eyalet ölçeğindeki hükümetlerin reislerini toplantıya çağırarak, ülkenin

sorunlarına ortak bir çözüm bulmaya çalışır. Merkezdeki bakanlar ve kurumlar yereldeki taşra organlarının sorumlu başkanlarını toplantıya çağırarak, merkez ve yerel kurumlar arasındaki haberleşmeyi ve eşgüdümü sağlar. Ayrıca, Merkezi yönetim, bazı önemli kararları, yasaları ve planları ilan etmeden önce, yereldeki hükümetin incelemesine sunar ve onların görüşlerini sorar, en sonunda ÇKP'ye teslim eder (Zeng & Luo, 2006: 267-268).

Çin'de merkezi ve yerel yönetimler arasındaki diğer bir özellik ise, vergilerin merkez ve yerel arasında paylaşılmasıdır. Çin'de vergi türleri yaklaşık 20 tanedir. Bunlar; merkezi vergi, yerel vergi ve ortak vergi olarak üçe ayrılmaktadır. Yerel vergi yerel yönetimlere aittir. Merkezi vergi ve ortak vergi merkezin taşra organları tarafından toplanır, ortak vergi belirli bir nispetle yerel yönetimle paylaşılır. Merkezi hükümet ülke genelinde ekonominin gelişmesini sağlamak ve yerel yönetimlerin aktifliğini artırmak için, yerel yönetimden toplanan vergileri belirli bir nispette yerel yönetimlere geri verir ve temsili ödeme şeklinde yerel yönetimlerin bütçesine katkıda bulunur (Zhou, 2008: 210- 214). Çin'in yerel yönetimlere sağladığı bu olanaklar yerel yönetimin bütçesini zenginleştirmiş ve gelişmesini desteklemiştir.

Çin'de Merkezi ve Yerel Yönetim Gelirlerinin Karşılaştırılması

Kaynak: <http://www.stats.gov.cn>, 2016

Yıllardan beri Çin'de yerel yönetimlerin geliri merkezi yönetime göre üstünlük sağlamaktadır. Fakat yerel yönetimlere sağlanan maliye bakımındaki bu tür destekler, yerel yönetimler arasındaki ekonomik gelişme farklılıklarını artırdığı söylenmektedir (Shen & Zou, 2006: 1-3).

Çin'deki vergi sisteminin işlevi genelde merkezi yönetimin ülkeyi bütünüyle düşünerek, merkezi ve yerel arasında koordinatörlük yapmak, fakir bölgelere özen göstererek, onlara avantaj sağlamak, yerel yönetimin aktifliğini arttırmak olarak bilinmektedir (Zeng & Luo, 2006: 267).

Halk Hükümeti

Her düzeydeki halk hükümeti aynı derecedeki halk kongresi ve onun daimi komitesi tarafından seçilir ve 5 yıllık zaman aralığıyla göreve atanır. Halk hükümetinde ekonomi, eğitim, bilim, sağlık, spor, kentsel ve kırsal yapı, maliye, iç işler, kamu güvenliği, etnik işler, yargı ve yönetim, denetim, nüfus hizmetleri ve diğer çeşitli organlar bulunmaktadır (Wu, 2009: 90).

Anayasanın 105. Maddesine göre, hükümet hizmetlerinden eyalet, valili, ilçe ve köy başkanları sorumludur.

Yerel yönetimlerde bulunan organların başkan adayı, hükümet başkanından tarafından aday gösterilir ve aynı derecedeki halk kongresinin daimi komitesi tarafından onaylanır (Zeng & Luo, 2006: 85).

Çin'in Anayasa ve Yerel Teşkilat Kanunu'na göre, her derecedeki halk kongreleri halk vekillerinden oluşur, her derecedeki halk hükümeti aynı derecedeki halk kongre tarafından seçimle oluşturulur. Her derecedeki halk hükümetleri halk kongresinin yürütme organıdır. Ona karşı sorumludur ve çalışmalarının raporunu sunar. Halk hükümeti halk kongresinin kararlarını yerine getirmek zorundadır. Halk kongresi halk hükümetinin uygun olmayan kararlarını iptal edebilir. Kongre vekilleri hükümet etkinliklerini soruşturma yetkisine sahiptir.

Çin Anayasasının 110. Maddesi'ne göre: her derecedeki halk hükümeti kendisinden üst derecedeki halk hükümetine karşı sorumludur ve çalışmalarının raporunu sunar. Bütün yerel halk hükümetleri, merkezi halk hükümetinin (devlet konseyi) yönetimi altında çalışır.

Yukarıdaki yasalara göre halk hükümeti çift hukuk sistemine sahiptir. Aynı derecedeki halk kongresinin yürütme organı olan halk hükümeti aynı zamanda merkezi hükümete bağlıdır. Alt derecedeki halk hükümeti ise üst derecedeki hükümetin yönetimi altındadır. Dolayısıyla halk hükümetinin hukuk yetkisi hem merkezi yönetimden hem de aynı derecedeki halk kongresinden gelmektedir.

Eyalet

Eyalet, Çin Yerel yönetiminde birinci düzeydeki birimdir. Çin’de eyalet ölçeğindeki birimlerden 23 eyalet, 5 özerk bölge ve merkeze doğrudan bağlı olan 4 şehir bulunmaktadır. Bunların içinde özerk bölgeler eyalet ölçeğindeki birimlerden farklı olarak bazı yetkilere sahiptir (Yi, 2010: 8).

Çin’de eyaletlerin özelliklerinden biri ise geniş yüzölçümüne sahip olmasıdır. Çin’de bulunan 23 eyaletin en küçüğü bile 34 bin km²’dir. Aynı zamanda nüfusu kalabalıktır, nüfusu en az olan Qing Hai eyaletinin nüfusu 5 milyondur. Çin’deki bu eyaletler nüfus ve yüzölçümü bakımından dünyadaki orta derecedeki ülkelerle eşitlik göstermektedir. Bir diğer özelliği ise eyaletlerin uzun bir tarihe sahip olması onlara tarihi bir nitelik kazandırmıştır. Çin’deki 23 eyalet arasında Shan Dong, Shan Xi, Yun Nan, Jiang Su, Shaan Xi, Guang Dong, Zhe Jiang, Fu Jian, He Nan’den ibaret 10 eyaletin tarihi 600 seneden fazladır. Gui Zhou’un 500 sene; Jiang Su, An Hui, He Bei, Hu Bei, He Nan ve Gan Su’dan ibaret 8 eyaletin 300 senedir. Hei Long Jiang, Tai Wan, Liao Ning, Ji Lin’den ibaret 4 eyaletin 100 seneden fazladır. Hai Nan’ın ise yaklaşık 80 senedir. Qing Hai eyaleti yeni kurulduğu için uzun bir tarihi geçmişe sahip değildir. Bu eyaletlerin kuruluş tarihi günümüzdeki birçok ülkenin kuruluş tarihinden bile uzundur. Ayrıca merkezi yönetimin bazı yetkilerini eyalet ile paylaşması eyaletin yetkisini genişletmiştir. Çin’in nüfusu kalabalık, yüzölçümü geniş ve bölgelerin gelişimi dengesiz olduğu için, merkezi yönetim, hukukun merkezleşmesine önem vermekle beraber aynı zamanda diplomasi, savunma, finans ve parasal işlemler gibi sadece merkezi yönetim kapsamında yapılabilecek alanlar hariç, diğerlerini hiyerarşi şeklinde yerel yönetime devretmiştir veya beraber yönetmektedir (Zeng & Luo, 2006: 122-123).

Ai’ye (2001: 78) göre, Çin merkezi yönetiminin görevlerini yerel yönetim ile paylaşması, Çin’in tipik olan üniter devlet yapısını zayıflatmıştır.

Eyalet ölçeğindeki halk hükümetinin yetkilerini Kuang & Wei şöyle özetlemiştir (2007: 46-47): Eyalet halk Hükümeti aynı düzeydeki halk kongresi ve merkezi halk hükümetinin kararlarını ve yasaklarını uygular, devletin ekonomi, siyasal, sosyal ve bütçe planlaması gibi işlerini yerine getirmek zorundadır. Eyalet hükümeti, kendine bağlı olan kurumları, alt derecedeki hükümeti yönetir ve denetler. Eyalet çapında ekonomi, eğitim gibi kamu hizmetlerinin yerine getirilmesini sağlar. Devletin yasalarına ve aynı derecedeki halk kongresinin kanunlarına dayanarak kanun yapma, karar alma yetkisine sahiptir. Bünyesindeki organların, alt halk hükümetlerinin uygun

olmayan idari düzenleme ve kararlarını iptal etme veya değiştirme yetkisi vardır. Yasalara dayanarak, görevlileri atama, kaldırma, eğitme, değerlendirme ve ödüllendirme yetkisi vardır. Devlet, toplumun bünyesinde bulunan bireyin mülkiyet ve diğer haklarını güvence altına alır, azınlıkların haklarını savunur, onların siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel yapısının geliştirilmesine katkıda bulunur.

Bunların dışında, Anayasanın 7. Maddesinde merkeze ve eyaletlere doğrudan bağlı şehirler, köy, milli köy, Pazarların (Town, köy ölçeğinde) kuruluğu ve sınırlarını tekrar belirleme yetkisi verilmiştir.

Yerel teşkilat hukukuna göre vilayet ve ilçe ölçeğindeki birimlerin yetkileri eyalet ile aynıdır, yalnız bunun içinde ilçe ölçeğindeki birimlerin yasa yapma yetkisi yoktur (Kuang & Wei, 2007: 47).

Köy ölçeğindeki birimler diğer birimlerden farklı olarak sadece halk hükümeti ve halk kongresine sahiptir. Halk mahkemesi ve savcılığı bulunmamaktadır. Kararları iptal etme, değiştirme, yasa yapma, tüzük belirleme, memurları işe atama ve işten çıkarma gibi yetkilere sahip değildir. Diğer fonksiyonları ilçe sistemiyle benzerlik göstermektedir (Zeng & Luo, 2006: 176).

Özerk Bölgeler

Çin’de 56 millet bulunmaktadır. Bunların içinden Hanzu milletinin nüfusu toplam nüfusun %91.5’ni oluşturduğu için, diğer milletler genelde azınlık olarak adlandırılmakta ve 44 azınlık milletin kendi özerk bölgesi bulunmaktadır (Yi, 2010: 14). Aynı zamanda azınlık milletlerin hukukunun savunulması için, Çin anayasasının önsözünde Çin’in çoklu milletlerden oluşan üniter ülke olduğunu, büyük milliyetçilik zihniyetinin, özellikle Hanzu büyük milliyetçiliğinin önlenilip, bütün etnik milletin ortak ilerlemesinin gerçekteştirmesi gerekliliği belirlenmiştir.

Çin’de beş eyalet ölçeğindeki özerk bölge (Xin Jiang Uyghur Özerk Bölgesi, Tibet Özerk Bölgesi, Guang Xi Zhuang Zu Özerk Bölgesi, Ning Xia Hui Zu Özerk Bölgesi, İç Moğul Özerk Bölgesi), 30 vilayet ölçeğindeki oblast (özerk vilayet), 120 ilçe ölçeğindeki özerk ilçe ve 1100 den fazla özerk köy bulunmaktadır (Yi, 2010: 20-21).

Çin’de özerk bölgeler yerleşim yerinin özelliğine göre, tek azınlık milletin merkezliğinde kurulan bölgeler (Mesela: eyalet ölçeğindeki Tibet özerk

bölgesi; vilayet ölçeğindeki Jilin eyaletinin Yan Bian Koreliler oblasti, Gan Su eyaletinin Zhang Jia Chuan Hui Zu milleti özerk ilçesi), Bir yerleşim yerinde nüfusu nispeten çok olan bir azınlık milletin temelinde, diğer azınlık milletleri de barındırarak kurulan özerk bölgeler (Mesela: Xin Jiang Uygur Özerk Bölgesinde uygurlardan hariç diğer azınlıkların merkezliğinde oluşan beş oblast ve 6 özerk ilçe bulunmaktadır. Guang Xi Zhuang Zu milleti özerk bölgesinde diğer milletlerden oluşan 10 özerk ilçe vardır), İki veya ikiden fazla azınlık milletlerin birleşmesinden kurulan bölgeler (Mesela: Qing Hai eyaleti hai xi Kazak ve Moğul birleşim özerk oblasti, Hu nan eyaleti Xiang Xi Tu Jia ve Miao Zu milleti birleşim oblasti) den ibaret üçe ayrılmaktadır (Yin, 2010: 16-17).

Çin'in Anayasası, özerk bölgelere diğer yerel yönetimlerden farklı olarak bazı ayrıcalıklar tanımaktadır.

Çin Anayasa'sında şunlar belirlenmiştir: Her derecedeki özerk bölgenin kongre başkan veya başkan yardımcısı bölgede özerkliğe sahip olan azınlık milletten seçilmesi gerekmektedir. Kongrede her milletten vekil olması şarttır. Her derecedeki özerk bölgelerin hükümet reisi, özerkliğe sahip olan esas milletten seçilmesi gerekir.

Özerk bölgelerdeki görevliler bölgenin gerçek durumuna göre devletin yasalarını uygular, özerk bölgelerin kongreleri azınlıkların siyasal, ekonomik ve kültürel özelliğine göre bölgenin tüzüklerini belirler ve kongre daimi komitesinin onayından sonra yürürlüğe konur.

Oblast ve ilçe tarafından yapılan yasalar eyalet veya özerk bölgenin kongresi daimi komitesine sunulur, onaylandıktan sonra yürütülür ve merkezi halk kongresinin kaydetmesi için teslim edilir. Özerk bölgeler kendi maliyesini muhtariyet olarak yönetme hakkına sahiptirler. Kendisi planlar ve kendisi kullanır. Özerk bölgeler, devletin yönlendirmesi altında kendi ekonomik projelerini özerk olarak yapma hakkına sahiptirler. Devlet özerk bölgelerde işletme yaparken veya doğal kaynaklarını kullanırken, öncelikle bölgenin menfaatini gözetmek zorundadır.

Özerk bölgeler eğitim, bilim, kültür, sağlık ve spor alanlarını özerk olarak yönetebilir, kendi milletinin mirasını, kültürünü koruyabilir ve geliştirebilirler.

Özel bölgeler devletin askeri sistemine ve kendisinin ihtiyacına göre, merkezi halk hükümetin onayından sonra kamu düzenini korumak için, yerel kamu güvenlik güçlerini organize edebilirler.

Özerk yerel yönetimler çalışmalarında, bölgenin yasalarına göre bir veya birkaç dil kullanabilirler.

Devlet finans, ekonomik, teknik gibi yönlerden azınlıkların ekonomisi ve kültürünün gelişmesi için yardımcı olması ve azınlıklardan uzmanların yetişmesi için destek vermesi gerekir.

4. Halk Kongresi

Halk Kongresi Çin'in en yüksek hukuk organıdır, halk hükümeti gibi her bir yerel düzeyde branşları bulunmaktadır.

Çin Anayasası'nda şöyle belirlenmiştir: ilçe ve ilçeden üstün derecedeki yerel yönetimlerde halk kongresinin daimi komitesi vardır, eyalet ve vilayet ölçeğindeki halk kongreleri dolaylı seçimle alt derecedeki halk kongreleri tarafından seçilir; ilçe ve köy ölçeğindeki halk kongreleri ise vatandaşlar tarafından doğrudan seçilir.

Her derecedeki halk kongreleri yasaların yerine getirilip getirilmemesini denetler, eyalet ve vilayet ölçeğindeki halk kongreleri, anayasa ve diğer kamu yasalarına aykırı olmamak şartı ile yerel yönetim niteliğinde yasa yapabilir.

Her derecedeki halk kongresinin aynı derecedeki hükümetin reisi ve yardımcısını seçme ve yetkisini elinden alma hakkına sahiptir.

Köy dışında diğer halk kongrelerinin aynı derecedeki halk mahkemesi ve halk savcılığının başkanını seçme ve görevden alma yetkisine sahiptir; Başsavcıyı seçer veya işten çıkarırken üst derecedeki başsavcının ve kongrenin daimi komitenin onaylaması gerekir. Halk kongresinin daimi komite üyelerinin yönetme ve yargı organlarında çalışmaları yasaklanmıştır.

Köy ölçeğindeki halk kongresi köy reisi ve yardımcısını seçebilir bunun dışında köy görevlilerini işe atama ve kaldırma yetkisi yoktur, yalnız denetleyebilir.

Tek Ülke, İki Sistem Şeklindeki Özel Bölgeler

Çin'de Hong Kong ve Ma Kao'dan ibaret iki özel bölge bulunmaktadır.

1840 yılı Afyon Savaşından sonra, Hong Kong İngiltere, Ma Kao ise Portekiz tarafından işgal edilmiştir. 1984 yılında Çin ve İngiltere; 1987 yılında ise Çin ve Portekiz ortak açıklamada bulunarak, Çin 1997 yılında

Hong Kong'un, 1998 yılında Mao kao'nun egemenlik hakkını geri almıştır. 1990 ve 1993 yılında onaylanan 'Hong Kong Özel Bölge Anayasası' ve 'Ma Kao Özel Bölge Anayasası'na göre Tek Ülke İki Sistem politikası uygulanmaktadır (Yin, 2010: 21).

Tek Ülke, İki Sistemin esası tek Çin prensibidir; Çin tek ve bölünmez ülkedir. 9,6 milyon km² kara, 3 milyon kilometrekare deniz yüzölçümüne sahiptir. Sistemi komünizmdir ancak bazı bölgelerinde kapitalist sistemin uygulanmasına izin verilir (Jiang & Cheng, 2013: 9-11).

Çin'in 'Tek Ülke, İki Sistemi'nden yararlanan Hong Kong ve Ma Kao, savunma ve dış politika haricindeki tüm konularda elli yıl geçerli olarak, özerkliğine sahiptirler. Özel bölgeler olarak diğer ulusal, örgütler ve kurumlarla ikili antlaşmalar yapabilir. Liderleri kendi halkı içinden özellikle Çinli vatandaşlar olmak üzere seçimle meydana gelir (Jiang & Cheng, 2013: 9-11 & Üngör, 2004: 34).

Çin'in özerk bölgelerinde uygulanan hukukla kıyaslandığında, Hong Kong ve Ma Kao'nun özerkliği yüksek derecededir. Özerk bölgelere tanılan özel haklar genel olarak yönetim alanında odaklandığı için, bu bölgelerdeki özerklik sınırlı özerklik olarak bilinmektedir. Özel bölgelerde ise özerklik yönetim, yargı ve yasal yönleri içerir, hatta diploması alanında da bazı yetkilere sahiptir (Kuang & Wei, 2007: 48).

Sonuç

Çin Halk Cumhuriyeti'nde yerel yönetimler Türkiye'ye göre çok büyük farklıklar göstermektedir. Çin yönetim sistemi ile ilgili Türkiye'de fazla çalışma bulunmamaktadır. Çin, bugün küresel büyük bir aktördür ve sisteminin tanınmasında yarar vardır. Bu çalışmada genel sistem içerisindeki yerel yönetimleri tartıştık. Öncelikle Çin'in tarihten beri üniter devlet yapısıyla yönetilmesi, 1949 komünizm rejimini kabul ettikten sonra, nüfusu ülke nüfusunun küçük bir kısmını oluşturan azınlık milletlere yerleşim ve nüfus özelliğine göre özerklik sistemini uygulaması, Çin'de bulunan bütün milletlerin hukukunun savunulması için, ülkenin çok uluslu milletten oluşan üniter devlet olduğunu, büyük milliyetçiliğe özellikle Çin nüfusunun çoğunu oluşturan Hanzu milliyetçiliğine izin verilmeyeceğini iddia etmesi, 1978 yılından sonra yapılan reformlarda kapitalizmin bazı özelliğini kabul ederek Çin'ce sosyalizm kurmaya çalışması, ülkenin bütünlüğünü ve gelişmesini sağlamak için, çeşitli bölgelerde çeşitli politikaları uygulaması Çin'in

yerel yönetimini farklı yönlerden etkilemiştir. Günümüzde Çin'de komünizm ve kapitalizmden ibaret iki sistem aynı zamanda uygulanmaktadır ve kapitalizm sistemindeki Hong Kong ve Ma Kao'dan ibaret iki bölgeye savunma ve diplomasiden hariç yüksek özerklik tanımıştır.

Çin'de yerel yönetimlerin diğer özelliği ise, dikey ve yatay şekilde merkezi yönetime bağlı olarak çalışması, fakat aynı zamanda yasama, yargı ve yönetim alanlarında kendi özerkliğine sahip olması, maliyesini özgürce yönetebilmesidir. Bu tür nitelikler yerel yönetimlerin aktifliğini arttırmış ve Çin'den ibaret çok ulustan oluşan ülkeyi bölünme tehlikesinden kurtarmıştır. Ayrıca Çin'de yerel yönetimlerin yargı ve yasama organlarını içermesi onun ilgi çekici özelliklerinden biridir.

Kaynakça

1. Ai, Xiao Jin (2001), 中央与地方关系: 从国家权力看国家结构形式 (Rethinking The Relationship Between Central and Local Government - From The State Power To See The Way of China Political Structures), Zhe Jiang Social Science, No: 1
2. Chen, Guang Sheng (2007), 走向中国地方政府模式新 (Good Governance: Chinese Local Government Model Innovation), Wu Han University Press, First Press, China
3. Çağdaş Üngör, "Çin'in Tek Ülke İki Sistem Politikası: Tayvan, Hong Kong ve Macau", Geleceğin Süper Gücü Çin, Editör: Atilla Sandıklı-İlhan Güllü, TASAM Yayınları, İstanbul, Mayıs 2005, s. 30-31; Stratejik Öngörü, Sayı 1, TASAM Yayınları, İstanbul, Mayıs 2004.
4. Fan, Wei (2009), 中国模式: 人民共和国60年 (Chinese model: Interpretation of the People's Republic 60 years), Zhong Yang Bian Yi Press, Bei Jing
5. Sezen, Seriyel (2009), Çin Halk Cumhuriyeti'nde Toprak Yönetimi, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 66-1
6. Sandıklı, Atilla & Güllü, İlhan (2005), Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kısa Analizi, Geleceğin Süper Gücü Çin, Ed:Atilla Sandıklı ve İlhan Güllü, TASAM Yayınları, İstanbul
7. Shen, Chun Li & Zou, Heng Fu (2006), Fiscal Decentralization in China: History, Impact, Challenges and Next Steps, The World Bank, Development Research Group, Washington, DC 20433, USA
8. Uzun, Turgay (-), Siyasal Rejimler ve Yerel Katılım Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme, SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 295-330
9. İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri (2007), Tekstil ve Konfeksiyon Pazarı Olarak Çin Halk Cumhuriyeti, Eylül / 2007

10. Jiang, Shao Wei & Cheng, Wei Rong (2013), ~~一国两制与特别行政区~~ One Country Two Systems Theory and The System of Special Administrative Region), Shanghai Academy of Sociology Press, Shang Hai
11. Kuang, Zi Ming & Wei, Feng (2007), ~~当代中国地方政府的权力运作~~ The Power Configuration and Operation of Contemporary Chinese local Government), Tribune Of Study, Jun1, Vol.23 , No.1
12. Li, Ming Qiang & He, Yan Fang (2010), ~~地方政府理论~~ Public Management and Local Government Series), Wu Han University Press, First Press, China
13. Lawrence ,Susan .V & Martin, Michael .F. (2013), Understanding China's Political System, CRS Report for Congress, 7-5700
14. Wu, Ai Ming (2009), ~~地方学~~ Local Government), Wu Han University Press, First Press, China
15. Wang, Zhi Gong (1997), ~~中国四大发明世界的影响~~ Four Great Inventions of Ancient China and its influence in the world), ~~中共党史研究~~ 1997/2
16. Yi, Zhong Qing (2010), ~~中国制度~~ Chinese Political System), Wu Zhou Media Press, Second Press, Bei Jing
17. Zeng, Wei & Luo, Hui (2006), ~~地方管理学~~ Local Government Management), Pekin Universitesi Press, First Press, China
18. Zhou, Tian Yong (2008), ~~中国行政改革30年~~ Chinese administrative reforms 30 years), Shi Jie Press Group, Shang Hai
19. Zhang, Li Rong (2004), ~~当代中国政治体制的解剖~~ On The Dissection of The Constitutional Frame and The Part Frame of Government Decision-Making and Executing of Contemporary China), Journal of Central China Normal University, Vol:43, No:3, Wu Han
20. <http://data.stats.gov.cn/easyquery.htm?cn=C01&zb=A0802&sj=2014>, Erişim Tarihi: 16 Şubat, 2016
21. <http://data.stats.gov.cn/search.htm?s=1949%E4%BA%BA%E5%8F%A3>, Erişim tarihi: 10 kasım, 2015